

Vrijedan prinos hrvatskoj nederlandistici i dvojezičnoj leksikografiji

(Lučić, Radovan. 2013. *Hrvatsko-nizozemski rječnik / Woordenboek Kroatisch-Nederlands*. Pegasus. Amsterdam. 596 str.)

Prvo objavljivanje svakoga dvojezičnog rječnika važan je događaj za kulturu i nacionalno jezikoslovlje obaju jezika i naroda koji se njima služe. Osobito je takav događaj vrijedan pozornosti kada je riječ o takozvanim malim jezicima ili pak o jezicima koji uživaju svojevrsan egzotičan status čak i ako njime kao prvim jezikom govori respektabilan broj govornika kao što je to slučaj s nizozemskim. Hrvatsko-nizozemski rječnik autora Radovana Lučića i suradnika prvi je opsežniji rječnik ovih dvaju jezika i zato nedvojben razlog za zadovoljstvo. Objavio ga je 2013. godine nakladnik Pegasus u Amsterdamu, a zahvaljujući Sveučilišnoj knjižari i antikvarijatu Dominović od kraja 2014. dostupan je i u Hrvatskoj. Velik je dio predgovora autor Radovan Lučić posvetio opisu dugogodišnjih mukotrpnih nastojanja da se rječnik objavi. Tijekom studija slavistike u Amsterdamu odlučio se uhvatiti ukoštac s nedostatkom rječnika koji bi mogao udovoljiti studentskim i prevoditeljskim potrebama. Na njemu je radio sve od 1995. godine pokušavajući istodobno pronaći potrebna sredstva i zainteresiranoga izdavača. Brojni pokušaji suradnje s nizozemske, hrvatske pa i srpske strane zapinjali su zbog uvjeta koje su postavljali nizozemski sponzori i nepristajanja autora na tražene kompromise. Naposljetku su naponi sretno okončani uključivanjem u projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Tijekom posljednje dvije godine izrada rječnika odvijala se usporedno pri Amsterdamskom sveučilištu i u IHJJ-u, a kao glavni suradnici sastavljači zahtjevnom su se zadatku pridružili Jaap Kamphuis u Amsterdamu i mr. sc. Mirna Furdek u Zagrebu, dok su za jezičnu redakciju u Institutu zaslužne znanstvene savjetnice s Odjela za hrvatski standardni jezik Lana Hudeček i Milica Mihaljević.

Potreba za ambicioznijim hrvatsko-nizozemskim rječnikom osobito se počela osjećati od akademske godine 2008./2009. kada je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu unutar Odsjeka za germanistiku osnovana i Katedra za nederlandistiku.

Budući da je riječ o prvom hrvatsko-nizozemskom rječniku, sastavljači se ni u čemu nisu mogli oslanjati na prethodnike. Osobito je u tim okolnostima zahtjevan rad na uspostavljanju leksičke ekvivalencije jer je do odgovarajućih istovrijednica na nizozemskom nužno dolaziti posredno preko rječnika drugih dvojezičnih parova (englesko-nizozemskoga, njemačko-nizozemskoga i slično).

Sastavljanje rječnika dvaju jezika bez obostrane dvojezične leksikografske tradicije uvijek postavlja i dodatne zahtjeve sastavljačima. Osim praktičnih prepreka, problem je osobito u tome što bi takvi rječnici – upravo zato što su rijetki – trebali zadovoljiti potrebe izvornih govornika obaju jezika.

Ruski jezikoslovac Lev Ščerba davno je postavio maksimu da bi za svaki par jezika u idealnom slučaju bila potrebna četiri rječnika – po dva za govornike svakoga jezika, ovisno o tome jesu li namijenjeni razumijevanju stranoga jezika ili pak prevodenju na nj. U tom je smislu zadatak koji je preda se postavio autor i urednik ovoga priručnika – da ga u najvećoj mogućoj mjeri učini korisnim govornicima kako nizozemskoga tako i hrvatskoga jezika, pri čemu je to za Nizozemce pasivni rječnik koji treba omogućiti razumijevanje što širega spektra hrvatskoga leksika, a za hrvatske govornike rječnik za proizvodnju teksta na nizozemskom jeziku – bio izuzetno težak i podrazumijevao je mnoga dobro izbalansirana i nužno kompromisna rješenja.

U više je navrata Radovan Lučić opisujući koncepciju rječnika tijekom rada na njemu (u povremenim člancima ili u izlaganjima na stručnim skupovima) naglašavao da mu je usprkos neizbježnim ograničenjima cilj proizvesti hrvatsko-nizozemski „obostrani” rječnik koji bi maksimalno udovoljio potrebama obje strana. Pružiti korisnicima što više informacija, a pritom rječnik ne opteretiti složenom aparaturom koja bi ga učinila zahtjevnim za upotrebu, traži veliko leksikografsko umijeće i istančanu kulturno-jezičnu ekspertizu. Tomu je nedvojbeno pomoglo i dugogodišnje Lučićevo iskustvo života i studiranja u Nizozemskoj, usvajanje kulture i jezika u neodvojivom jedinstvu koje se postiže upravo takvom neposrednom uronjenošću i, bez sumnje, neprocjenjivo predavačko iskustvo. Doticaj s bogatom leksikografskom tradicijom nizozemskoga jezika zacijelo je isto tako poticajno utjecao na primijenjeni autorski pristup.

U rječniku je na 596 stranica obrađeno više od 36 000 natuknica. Svi se popratni tekstovi i dodatci donose na oba jezika. U uvodnom su dijelu, osim *Uvodne riječi* i popis izvora, popis kratica i oznaka, zatim prilozi *Izgovor hrvatskih glasova*, *Izgovor nizozemskih glasova*, *Izgovorni znakovi* te naposljetku opsežne ali pregledne i dobro oprimjerene upute za korisnika *Što se i kako navodi*.

Na kraju knjige donose se i prilozi *O sklonidbi i sprezanju u hrvatskom jeziku*, *Neka osnovna pravopisna i gramatička pravila nizozemskoga jezika* i *Popis nizozemskih nepravilnih glagola*.

Izbor natuknica oslanja se na neke suvremene hrvatske dvojezičnike sličnoga opsega i na abecedarij Školskoga rječnika hrvatskoga jezika IHJJ-a. Da bi zahvaćeni leksički fond suvremenoga hrvatskog jezika bio što reprezentativni-

ji, vodilo se računa ne samo o čestotnosti nego i o zahvaćanju svih stilskih i (do neke mjere) stručnih registara. Drugim riječima, leksički raspon ocijenjen kao primjeren namjeni rječnika razrađen je i opisan vrlo detaljno.

Osviještenost prema specifičnim zahtjevima obrade lijeve i desne strane, a možda i sam dugotrajan rad na rječniku, urodio je koncepcijom u kojoj – stječe se dojam – ništa nije propušteno, a načelo da je „pristup praktičan, a korisnik u prvom planu” (iz predgovora) nije se gubilo iz vida ni kad se koncepcija tijekom desetljeća rada modificirala i prilagođavala. Naglašena pragmatična dimenzija rječnika realizirana kroz razna domišljena i sustavna leksikografska rješenja posebna je njegova vrijednost, a orijentacija rječnika istodobno hrvatskomu i nizozemskom korisniku vidljiva je i na makrostrukturnoj i na mikrostrukturnoj razini.

Premda je sustav označivanja pomno razrađen, kako na hrvatskoj tako i na nizozemskoj strani rječnika, jasan je, pregledan, dosljedan i ne opterećuje korisnika složenim grafičkim rješenjima. (Slika 1)

bradja (f) 1 (*alake*) baard^d ♦ *šijasta/kozja* ~a sik^d; *mrmljati sebi u* ~u in z'n baard brommen; *pustiti* ~u een baard laten staan ♦ *puna šaka* ~e ± het kan niet beter; *uhvatiti Boga za* ~u met zijn neus in de boter vallen 2 *anat kin*^d ▶ *Bog je prvo sebi* ~u stvorio het hemd is nader dan de rok
bradat (adj) bebaard, baardig, met een baard
bradavica (f) 1 (*vrh dojke*) tepel^d 2 (*izraslina na koži*) wrat^d
brajda (f) pergola^d (*met wijnstok begroeid afdak*)
brak [pl. brakovij] (m) huwelijk^b ♦ *divlji* ~ buitenechtelijk samenwonen; *mješkoviti* ~ een gemengd huwelijk ♦ *sklopiti* ~ een huwelijk sluiten/voltrekken
brakorzvodnji (adj) echtscheidings-, scheidings- ♦ ~a *parnica* echtscheidingsproces^b
brana (f) dam^d; (*ustava*) sluis^d
brancin [brancina] (m) zeebaars^d
branići (m) [pl > branik]
branić [braniča] (m) verdediger^d
branik [branjka, pl. branič] (m) 1 (*na autu*) bumper^d 2 (*utvrda*) bolwerk^b ♦ *fig stajati na* ~u op de bres staan
branilac [branioca] (m) (⇒ branitelj)
branitelj (m) 1 (*zaštitnik, pobornik*) verdediger^d ♦ *sp ~ naslova* titelverdediger^d 2 (*odvjetnik*) advocaat^d ♦ ~ *po službenoj dužnosti* een toegevoegd advocaat/raadsman 3 *mil* verdediger van het vaderland ♦ *hrvatski* ~ Kroatische veteraan; *udruga* ~a veteranenvereniging^d
braniteljica (f) 1 (*zaštitnica, pobornica*) verdedigster^d 2 (*odvjetnica*) advocate^d 3 *mil* ⇒ **branitelj** 3 (*vrouw*)
branjiti (tr, i) 1 (*štititi*) verdedigen ♦ ~ti *svoje mišljenje* voor je mening opkomen; *takvo ponašanje se ne može* ~ti zulk gedrag valt niet te rechtvaardigen 2 *sp* keepen [kɪpə], het doel verdedigen 3 (*sprečavati*) beletten ♦ *kordon policije* ~ *prilaz veleposlanstvu* een politiecordoon belet de toegang tot de ambassade 4 (*zabranjivati*) verbieden ♦ *tko ti* ~? wie houdt je tegen?

bravarija (f) 1 (*roba*) slotenmakerswerk^b 2 (*obrt, radionica*) slotenmakerij^d
bravo (interj) bravo!, goed zo! coll
brazda (f) voor^d, groef^d; (*vodena*) kielzog^d ♦ *zaorati prvu* ~u een eerste voor trekken; beginnen met ploegen; *fig* een aanvang maken
brazgotina (f) snijwond^d, snee^d, snede^d
brbljanje (n) geklets^b, gebabbel^b
brbljarija (f) kletspraatje^b, kletsverhaal^b; (*glupost*) flauwekul^d
brbljati (intr/tr, i) kletsen, babbelen ♦ ~ *gluposti* onzin uitkramen
brbljav (adj) praatziek, praatgraag; babbelziek
brbljavac (m) kletskous^d
brbljavica (f) kletstante^d, kwebbel^d, kletskous^d
brci (m) [pl > brk]
brčkati I (tr, i) (hard) roeren II (+ se) (refl, i) poedelen
brdjo (n) 1 (*gora*) berg^d, heuvel^d ♦ *uz/niz* ~o (⇒ *uzbrdo/nizbrdo*) bergop/bergaf ♦ *fig nešto se valja iza* ~a er hangt iets in de lucht; *obećavati* ~a i *doline* gouden bergen beloven 2 *fig, coll* (*gomila*) hoop^d ▶ *tresla se* ~a, *rodio se miš* de berg heeft een muis gebaard; veel geschreeuw en weinig wol
brdovit (adj) bergachtig
brdski (adj) berg-
brdanjin [pl. brđani] (m) bergbewoner^d
bregovit (m) [pl > brijeg]
bregovit (adj) heuvelig, heuvelachtig
breme [bremen] (n) 1 (*teret*) vracht^d ♦ *fig* ~ *godina* de last der jaren 2 (*briga*) last^d
bremenit (adj) 1 (*opterećen*) belast 2 (f) (*trudna*) zwanger; (*skotna*) drachtig
breskva (f) perzik^d
brevijar [brevijara] (m) brevier^b
breza (f) berk^d
brežuljak [pl. brežuljici] (m) heuvelte^b
brežuljkast (adj) heuvelachtig
brid [pl. brjдови] (m) 1 *geom* ribbe^d 2 (*rub*) rand^d 3 (*ostrica*) snijkant^d

Obosmjernost rječnika postignuta je stoga u najvećoj mjeri dobrom razradom leksikografske aparature kojom se omogućuje preciznost i ekonomičnost i na lijevoj, hrvatskoj, i na desnoj, nizozemskoj strani, i to poglavito:

– upotrebom latinskoga jezika kao metajezika, tj. upotrebom internacionalno prepoznatljivih gramatičkih, stručnih i stilskih odrednica, a i njihovim razmjerno velikim brojem

– upotrebom sustava kodova za označivanje gramatičkih članova te

– upućivanjem na uobičajeniju, obično normativno prihvatljiviju i detaljnije obrađenu natuknicu istoga značenja.

Posebno je za nizozemske korisnike dragocjeno upućivanje na kanonski oblik leksema za sve teže predvidljive hrvatske oblike (finitni oblici glagola i imperativ upućuju se na infinitiv, enklitike i zamjenice na osnovni oblik, odnosi pridjev na imenicu i sl.).

Informacije o izgovoru pružaju se korisnicima označivanjem mjesta naglasna hrvatskih natuknica i nizozemskih istovrijednica, ali i dodatnim objašnjenjima u spomenutim posebnim dodatcima.

Na leksičkoj razini osim pregledne organizacija natukničkoga članka treba istaknuti primjerenu zastupljenost i razgraničenost sinonima te osobito reprezentativan odabir kolokacija i bogatu frazeologiju.

U semantičkom se opisu upozorava na djelomična značenjska nepodudaranja prividnih istovrijednica, koja su često posljedica kulturno uvjetovanih razlika i upravo tu osjetljivost prema kulturnoj obilježenosti leksika valja posebno istaknuti kao kvalitetu rječnika.

Rječnik – kako je to praksa s većinom dvojezičnika – auzima deskriptivan odnos prema jeziku, nastojeći obuhvatiti sve registre, od visokoga standardnog preko razgovornoga do slenga i vulgarizama. Označuju se i regionalizmi, a internacionalizmi se ne diskriminiraju u odnosu na izvorne hrvatske riječi.

No autor je dakako svjestan da rječnik općega jezika, k tomu namijenjen učenju stranoga jezika, ne smije zanemariti normativnu dimenziju te mora korisniku pružiti i informaciju o normativno preporučenom obliku. To je učinjeno na nenametljiv, a opet dovoljno informativan način kako na leksičkom tako i na gramatičkom planu.

Treba se, recimo naposljetku, nadati i nizozemsko-hrvatskomu rječniku koji bi jednako znalački udovoljio potrebama nizozemskih i hrvatskih korisnika, a za što u ovome rječniku već postoji iznimno produktivna podloga.

Maja Bratanić